

11 клас.

Тема: Німеччина. Німецький модерн (югенд – стиль). Мейсенська порцеляна.

Мета: ознайомити з поняття «югенд – стиль»; формувати уявлення про його характерні риси; дати уявлення про мейсенський фарфор, його історію та етапи розвитку; розвивати вміння аналізувати і систематизувати матеріал в самостійній роботі; виховувати почуття прекрасного.

Обладнання: тест-картки, відеофільм, роздаткові картки.

Хід уроку:

I. Оргмомент.

II. Актуалізація знань.

1. Самостійна робота.

I варіант.

1. Культура Іспанії поєднала мавританську і європейську культури (так).
2. Мавританському стилю притаманні внутрішні дворики, мозаїки, кольоровий мармур (так).
3. Яскравим представником мавританського стилю є палац Нотердам де Парі (палац Альгамбра).
4. Гармонійне поєднання природи і людини є характерною рисою англійського садово-паркового стилю (так).
5. Вокальний твір ліричного змісту для голосу і інструменту, найчастіше гітари називається оперою (романс).
6. Праобразом сучасної гітари був шестиструнний інструмент вігюєла (так).
7. Яскравим представником англійського садово-паркового планування є парк «Софіївка» в Умані (так).
8. Газон, бордюр, ермітаж – це внесок англійських садівників у світове садівництво (так).
9. Особливою рисою фламенко є ритмічне биття в долоні і швидке дріботіння ногами (так).
10. Поєднання червоного і зеленого, жовтого і фіолетового характерна особливість англійських парків (так).
11. Характерними рисами живопису Ель Греко є релігійна тематика, яскраві кольори, бліді, аскетичні герої (так).
12. Троянди, садові лілії, примули, айстри, рододендрони – найпопулярніші квіти французьких садівників (англійських).

II варіант.

Із запропонованих елементів виберіть характерні риси французького паркового стилю.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Слово вчителя.

Німеччина — батьківщина всесвітньо відомих геніїв. Німецька **класична філософія** (І. Кант, Ф. Шеллінг, Г. Гегель), що прагнула дати відповіді на одвічні питання людського буття, знаменує собою найвищий етап у розвитку західноєвропейської філософської науки і світової філософської думки загалом.

Німецький філософ О. Баумгартен є родоначальником **естетики** як філософської дисципліни. Саме його роботи надихнули філософа Й. Вінкельмана, який висунув як естетичний ідеал благородну красу і спокійну велич греків, у художній літературі — Й. Гете й Ф. Шіллера, чиї твори кликали до відродження в мистецтві античного образу гармонійної людини.

Б. Брехт, Г. Манн, Т. Манн, Е. М. Ремарк, Л. Фейхтвангер — письменники, що переймалися долею Німеччини і всього людства, вписали славетну сторінку в історію німецької гуманістичної літератури. У 90-х рр. XIX ст. в мистецтві Німеччини виникає югендстиль — різновид стилю модерн.

Модерн — стиль, що розвивав ідеї символізму, намагався створити навколо людини естетично насичене предметне середовище.

В Бельгії, Великій Британії та Америці цей стиль відомий як «арт нуво», в Австрії — «стиль Сецесіон», в Італії — «стиль Ліберті», в Іспанії, Росії — «модернізм».

2. Складання схеми. «Характерні риси югенд – стилю».

- Показ людської пристрасті;
- Все створене людиною – мистецтво;
- Використання мотиву поцілунків («Поцілунок» П. Беренса);
- Використання мотиву пробудження почуттів (юні герої);
- Зображення окремих частин природи (тюльпан, ірис, метелик, бабка, павич);
- Символізм (дерево-рай; лілея – трагедія; лебідь – приреченість);
- Відкритість і «виставковість» архітектури;
- Поєднання корисності і художності;
- Виготовлення металевих меблів;

Засновники югенд - стилю — художники-новатори Отто Екман, Петер Беренс. Вони вважали, що все, створене людиною, є мистецтво. Основні риси югенд- стилю полягають у показі людської пристрасті (наприклад, вельми популярним був **мотив поцілунку**). Знаменитий «Поцілунок» П. Беренса (1898) став одним із перших рішень цього мотиву. Помістивши в центрі дві голови, що злилися воєдино, художник «огорнув» їх волоссям, що перетворилося на візерунок, на орнамент; дуже часто художники зображують юних героїв (Ф. Ходлер, «Весна»), підкреслюючи мотив пробудження почуттів та становлення життєвих сил; поєднанням різних живих форм виявляється в частому зображенні сатирів, кентаврів, сфінксів. Цьому стилеві притаманне зображення окремих частин природи (квітка, листочок, птах, метелик), які виступають як певне поняття, символ. (З квітів художники, крім тюльпанів та ірисів, найчастіше зображують орхідею та лілію — символи трагедії або загибелі, дзвіночки означають бажання, дерево — рай тощо.) Улюблені птахи — лебідь, павич, фазан. Перший є символом приреченості, другий сонячності. Всі ці квіти та птахи в умовній стилізованій формі входять до орнаменту; дуже поширеним бум також мотив поверхні, що відбивається (вода, дзеркало). Югендстиль не обмежився одним жанром. Активно зводяться будинки, вокзали з декором югендстилю. Архітектура цих будівель тяжіє до відкритості та «виставковості». Це був початок шляху до сучасної архітектури та мистецтва побутової речі. Саме югендстиль прагнув поєднати корисність і художню форму. Побутові «дрібнички», одяг, меблі, валізи, гаманці — все це оновлювалося. Поширюється мода на металеві меблі. У 1927 р. німецький архітектор Людвіг Міс чан дер Рое створив крісло із сталевих трубок.

- ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

Проте перенесімося до «галантної» Німеччини XVIII ст. Мадригали, застільні пісні, палац Сан-Сусі у Потсдамі, мейсенський королівський порцеляновий завод, продукція якого також уславила Німеччину на цілий світ...

О дева - роза, я в оковах;
Но не стыжусь твоих оков:
Так соловей в кустах лавровых,
Пернатый царь лесных певцов,
Близ розы гордой и прекрасной
В неволе сладостной живет
И нежно песни ей поет
Во мраке ночи сладострастной.

3. Складання хронологічної таблиці «Історія розвитку мейсенської порцеляни».

1709 р.	У Мейсоні Йоганом Бретгером винайдено секрет китайської порцеляни.
До 1735 р.	посуд формувався за далекосхідними взірці (бамбук, хризантеми, півонії, дракони)
	намагаються виготовляти і «фонову» порцеляну, коли на одноколірному тлі (жовтому, синьому) залишається незабарвлене місце
З 1735 р.	Фарфор з пейзажними картинами
	Галантні групи дам і кавалерів
1735-1741 р.	Епоха Йохіма Кендлера. «Лебединий сервіз» для міністра графа Генріха Брюля
	Поява накладних прикрас(квіти, тварини), плетиво, посуд у вигляді фруктів.
1745 – 1774 р.	Стиль рококо (асиметрія, природні лінії, розпис квітами, птахами, фруктами).
	Декорування фарфором речей, інтер'єру (дзеркала, декор стін, рам картин)
середина XVIII ст.	Поява «цибульного» орнаменту (краї посуду прикрашають японські персики і гранати, на дні тарілки — одна велика айстра та гілка з листям і квітами)
наприкінці XVIII ст.	почали виготовляти пластику з неглазурованого фарфору (бісквіти)
1764 р.	При заводі заснована художня школа
1797 – 1815 р.	За період Наполеонівських війн відбувся занепад мейсенського фарфору.
середина XIX ст.	Вихід Мейсенського заводу з кризи. Роботи за старими формами Кендлера.
1878 р.	Мейсенський фарфор почали вивозити до Америки
	Справжній фарфор має клеймо схрещу мечі, зроблені синьою фарбою або «К. Р. М.», «К. Р. Ф.», «А. Р.»

4. Демонстрація відеофільму.

Недосвідчені порцеляною європейці знали йому справжню ціну. У старому світі фарфор або «біле золото» цінувався дорожче самого благородного металу. У 18 столітті порцелянові черепки вставляли в золоту оправу і носили на шиї у вигляді підвісок. Разом з іншими коштовностями і предметами розкоші порцелянові вироби і навіть черепки зберігалися в церковних і дворянських скарбницях.

У 1709 році в німецькому місті Мейсен, розташованому в окрузі Дрезден, було віднайдено секрет технології китайської порцеляни. Це відкриття ознаменувало переверот в історії європейської кераміки. Отримання після довгих і безплідних дослідів твердого білого фарфору стало можливим після знайдення покладів каоліну. **Йоганн Бетгер**, який бився в пошуках філософського каменю для видобування золота з простого металу, цієї мети не досяг, але відкрив нову керамічну сировину, яка принесла Німеччині світову славу.

Першими самостійними роботами мейсенських майстрів були зображення карликів та різних кумедних персонажів у середньому до 10 см заввишки. Всі вони були виконані за різноманітними гравюрами.

До 1735 р. посуд формувався **за далекосхідними взірцями, розпис також мав вигляд «індійських квітів» — бамбукових дерев, хризантем і півоній, сосен, фантастичних птахів і драконів.** Пізніше виникають порцелянові композиції, забарвлені у світлі тони з використанням великої кількості позолоти. Водночас у Мейсені намагаються виготовляти і **«фонову» порцеляну, коли на одноколірному тлі (жовтому, синьому) залишається незабарвлене місце для різноколірного розпису.**

Із 1735 р. в мейсенській порцеляні переважають пейзажні картини (насамперед види морських берегів, портів) і **галантні групи знатних дам та кавалерів** — фігурки, що увійшли в той час у моду. Тоді ж скульптори починають моделювати серії тварин і серйозно беруться за моделювання посуду. Найвідомішими столовими сервізами 1735 — 1741 рр. є сервіз для графа Олександра Йозефа Зулковського **та «Лебединий сервіз» для саксонського міністра графа Генріха Брюля (скульптор Й. Кендлер).**

Обидва сервізи свідчать про дивовижну здатність комбінувати пластичну поверхню з накладними прикрасами — **квітами, фігурками, лебедями і дельфінами. Кендлер також увів обробку тарілок плетивом** — декор, який існує й сьогодні, **розробив посудини у вигляді виноградного грона, лимонів, груш тощо. Високо цінуються вази, суцільно вкриті маленькими білими квіточками.**

У 1745—1774 рр. у мейсенській порцеляні панував стиль рококо. Цьому стилю **притаманні асиметрія, наявність завитків, природні лінії**, що походять від рослин та черепашок. Однак згодом таке оздоблення поступається місцем реалістичному зображенню квітів, причому тих, що ростуть у Німеччині; їх доповнюють **гілки, фрукти, птахи та комахи**. Спочатку це були копії з книг, але дуже швидко розпис звільняється від точного копіювання, а живописна манера стає природнішою і розкутішою. Фарфорова пластика втілює найрізноманітніші теми, міфологічні та алегоричні зображення. Кавалери і дами у кринолінах, маски італійських комедій, типи іноземців, селяни і торговці, солдати і мисливці, пастухи і пастушки...

На ці роки припадає розквіт творчості **Йоахіма Кендлера**, автора численних блюд, чайних та кавових сервізів, табакерок і ваз у стилі рококо, а також **великих настінних прикрас**.

На жаль, іноді витончений декор багатьох витворів майже приховує форму. Поряд з цим Й. Кендлер та інші скульптори створюють численні моделі порцелянових статуеток, від св. Луки до Арлекіна. Збереглося чимало варіантів Арлекінів, як самотніх, так і в парі з Коломбіною, фігурок китайців, різноманітних жанрових сценок, що із скрупульозною точністю передають деталі одягу, фігурок ремісників у характерних костюмах і з типовими для їхніх професій знаряддями. Мейсенська розписна порцеляна дуже пасувала до оформлення дзеркал. Наприклад, у розкішній резиденції німецьких королів дзеркала були в порцелянових рамах. **Одним з найпоширеніших орнаментів звичайних столових сервізів середини XVIII ст. був «цибульний»**, який і донині належить до улюблених: краї посуду прикрашають японські персики і гранати, на дні тарілки — одна велика айстра та гілка з листям і квітами, обвита тонкою тростинкою. Наприкінці XVIII ст. в Мейсені почали виготовляти пластику з неглазурованого фарфору (бісквіти). У цій техніці працювали К. Г. Юхцер та Й. Г. Майтен. Їхні чудові малі скульптури виконані за античними зразками або їх сучасними копіями.

Мейсенська продукція користувалася надзвичайно високою популярністю. Керамічні центри Європи наслідували цю технологію, а пізніше навіть підробляли.

Проте наприкінці XVIII ст. мейсенська порцеляна стає менш барвистою. Покупці вимагали точного відтворення певної місцевості, тому пейзажний живопис на фарфорі втрачає свою чарівність. Зростає попит на портрети у вигляді силуетів і копії, неодмінно точні, відомих картин.

У 1764 р., для того щоб підтримати престиж майстрів порцеляни, при Мейсенському заводі було **засновано художню школу**, але, на жаль, великих майстрів і художників вона не дала.

На виробництві Мейсенської мануфактури **відбулися й Наполеонівські війни**. Через загальне зубожіння населення дорога порцеляна перестала цікавити покупців, поступившись місцем дешевшому і міцнішому фаянсу. І тільки в середині XIX ст. Мейсенський завод вийшов із кризи, однак до самостійної художньої діяльності більше не повертався. Майстри механічно відтворювали старі форми рококо часів Й. Кендлера. Головним досягненням цього періоду було винайдення нового, досить дешевого способу позолоти. В пейзажному живопису художники копіювали лише види Дрездена і саксонської Швейцарії.

Із 1878 р. мейсенський фарфор почали вивозити до Америки.

Чудове зібрання мейсенського фарфору, що дає повну картину його історичного розвитку, зберігається в Ермітажі (м. Санкт-Петербург) у галереї порцеляни.

Як відрізнити справжній мейсенський фарфор? На виробках Мейсенської мануфактури завжди ставилися клейма: «К.Р.М.», «К.Р.Е.», «А.К.» або два схрещені мечі, зроблені синьою фарбою. Останнє клеймо — основна марка заводу.

IV. Закріплення знань.

1. Бесіда.

- За якими ознаками можна розпізнати югенд – стиль?
- Які декоративні елементи притаманні мейсенському стилю?
- Як призвище провідного скульптора Мейсенського фарфорового заводу? (Йоахім Кендлер)

2. «Мікрофон». «На цьому уроці я дізнався.....»

V. Висновок. (д/з вивчити конспект, створити ескіз посуду за всіма правилами виробництва мейсенського фарфора).